

פרק ו - מכירת חמץ

א - הצלת החמץ מאיבוד על ידי מכירתו לגוי

עד חצות יום י"ד בניסן צריך כל יהודי להשבית את החמץ שברשותו, וכדי שלא לאבד כמות גדולה של מאכלי חמץ, היו יהודים רגילים לתכנן היטב את קניותיהם ומאכלם כך שעד הפסח יסיימו לאכול את מאכלי החמץ שלהם, ורק מעט מהחמץ היו משאירים, כדי לקיים בו מצוות ביעור חמץ למהדרין בשריפה.

אולם פעמים שהתיכנון לא הצליח, ויהודי נקלע למצב בו נשארה ברשותו כמות גדולה של מאכלי חמץ לפני פסח. ואזי אם לא אכפת לו להפסיד את החמץ, יכול להשביתו בשריפה, או שייתנו במתנה לגוי הגון שראוי לתת לו מתנה. אבל אם אינו רוצה להפסיד את שווי החמץ, יכול למוכרו לגוי לפני הפסח, שכל זמן שלא הגיעה השעה שבה החמץ נאסר בהנאה, מותר למכור את החמץ ולקבל עבורו מחיר מלא. איסור הנאה מחמץ מתחיל בשעה השישית של יום י"ד בניסן, ועד אז מותר למכור את החמץ.

במיוחד הדבר היה חשוב לסוחרים מזון שנשארו לפני הפסח עם מלאי גדול של חמץ, והיו מוכרחים למוכרו לגוי, כדי להציל את ממונם מאיבוד. ואפילו אם לא נמצא גוי שמעוניין באמת לקנות את כל חמצו, אמרו חכמים שמותר ליהודי לומר לגוי, אף שאינך צריך כמות גדולה של חמץ, קנה ממני את כל החמץ

בסכום המלא, ואם תרצה אקנה ממך אותו אחר הפסח (עפ"י תוספתא פסחים ב, ז).

ב - התפשטות מנהג מכירת החמץ

לפני כארבע מאות שנה החלו יהודים רבים באירופה להתפרנס מייצור יין שרף (יי"ש) ומכירתו. וזאת משום שהרוזנים אדוני הארץ נהגו לתת ליהודים לנהל את עסקיהם, והיו רגילים להחכיר להם את עסקי היי"ש תמורת דמי חכירה ואחוזים מהמכירות. יי"ש זה, שנעשה משעורים וחיטים, נחשב לחמץ גמור. וכדי שלא להפסיד הון עתק בכל שנה באיבוד היי"ש לפני הפסח, היה הכרח למכור לפני הפסח את היי"ש לגוי, ואחר הפסח לשוב מיד לקנותו, כדי להמשיך במכירתו לכל דורש.

במשך הזמן ראו גדולי ישראל שלפעמים קורה שהמכירה נעשית שלא כדין, ואזי מתעוררות בעיות קשות, שכן אם מכירת החמץ נעשתה שלא כדין, הרי שהחמץ נשאר ברשותו של היהודי, וכל שעה ושעה הוא עובר עליו באיסורי התורה: "בל יראה" ו"בל ימצא", וגם אחר הפסח אסור להנות ממנו וצריך לאבד את כולו. לפיכך נהגו רבני ישראל לנהל בעצמם את מכירת החמץ, כדי לוודא שהחמץ ימכר כדין. וכיוון שהמכירה נעשתה מסודרת, יהודים נוספים נצטרפו למכירה כדי להציל את החמץ שברשותם מאיבוד, וכך החלה מכירת החמץ להיות רווחת יותר ויותר.

אלא שכמה מגדולי ישראל טענו כנגד מכירת החמץ, שאין היא מכירה אמיתית אלא הערמה, שהרי ברור שאחר הפסח החמץ יחזור לידי היהודי. ועוד, שאין משלמים על מכירה זו מס

למלכות כדרך שמשלמים על כל מכירה. ועוד, שבכל מכירה רגילה הקונה משלם עבור כל החמץ ולוקחו לרשותו, ואילו כאן הגוי אינו משלם סכום מלא עבור היי"ש ואינו לוקחו לרשותו.¹

אולם דעת הפוסקים, רובם ככולם, שיש לסמוך על מכירת החמץ, מפני שיש לה תוקף ככל מכירה, ועל פי החוק והדין יכול הגוי אחר הפסח שלא למכור את החמץ בחזרה ליהודי, נמצא שהמכירה מוחלטת ואין בה הערמה. אלא שכדי שהמכירה לא תראה כהערמה נהגו לדקדק בכל פרטיה. והואיל ויש דעות מהי דרך הקניין שעל פי ההלכה קונה הגוי מיהודי, מקפידים לבצע את המכירה בכל צורות הקניינים, כדי שיהיה ברור שעל פי כל הדעות המכירה חלה. בנוסף לכך מקפידים שהמכירה תחול גם לפי חוקי המדינה (עיין מ"ב תמח, יז, יט, ובבא"ה).

ולגבי התשלום, כותבים שטר מכר על סכום שוויו האמיתי של החמץ, והגוי משלם דמי קדימה, כדרך שמקובל אצל הסוחרים, ושאר הסכום נזקף עליו כחוב, אבל חוב זה אינו מעכב את גמר קניית החמץ על ידי הגוי. ואחר הפסח, הגוי רשאי

1. בעל תבואות שור בפירושו למס' פסחים פקפק במכירה שהיא הערמה. והב"ח וא"ר ומחה"ש לסימן תמ"ח כתבו שאין לסמוך על המכירה אלא במקום הדחק למנוע הפסד מרובה. ובמעשה רב לגר"א כתוב שאין למכור חמץ גמור אלא מכירה מוחלטת לתמיד, ואחר הפסח החמיר שלא לקנות חמץ שנמכר במכירה הרגילה. וכן נהג רע"א. ועיין בספ"כ יא, הערה 38, ובספר הלכות חג בחג פ"י הערה 14, ופ"א הערה 31. אמנם במשך הזמן נפתרו חלק מטענות המפקקים על ידי הוספת דקדוקים במכירה. למשל, הבכור שור טען שהגוי הקונה אינו מבין כלל בענייני הקניין, וכיום מוכרים לגוי משכיל, ופעמים רבות אף לעורך דין, שמבין שמבחינה משפטית המכירה תקפה. וכן טענו שמוכרים את החמץ בסכום סמלי כפי שכתב בשו"ע תמח, ג. והקשו שאין דעת המוכר מסכמת לכך. וענו, שכדי להנצל מאיסור חמץ אף במחיר מועט היהודי מסכים למכור, וכ"כ בחק יעקב. וכיום נוהגים למכור בשווי המלא כמבואר במ"ב תמח, יט, ובבא"ה, וממילא אין פקפוק.

להחליט: אם רצונו להמשיך להחזיק בחמץ, ישלם את שאר חובו; ואם רצה למכור את החמץ בחזרה ליהודי, ישלם לו היהודי דמי קדימה, ותמורת קבלת החמץ ימחל לו היהודי על חובו מלפני הפסח. ומה שאין משלמים על מכירת חמץ מס, מפני שהמלך או הממשלה מבינים שמכירה זו איננה נעשית לשם עסקים אלא מסיבות דתיות, ולכן מוותרים על המס.

וכדי לחזק את המכירה, שתראה כדרך שאר המכירות, שבהן הקונה לוקח את קניינו לרשותו, תיקנו שהיהודי ימכור לגוי את הקרקע שעליה מונח החמץ, וכך נמצא שהחמץ עבר לרשותו של הגוי (מ"ב תמח, יב). ובארץ ישראל שאסור למכור לנוכרי קרקע, משכירים לו את המקום. ויש אומרים שגם בחוץ לארץ יותר טוב להשכיר את המקום ולא למוכרו.²

ג - למי נועדה כיום מכירת חמץ

בדורות האחרונים, נתחדשו שיטות איחסון, שעל ידם ניתן לשמר מוצרי מזון זמן רב, וממילא ליצרני המזון והסוחרים יש תמיד מלאי גדול. ושוב התעורר הצורך למכור את החמץ לפני

---

2. אי אפשר לפרט את כל המסכימים למכירה כי רבים הם, ורק נזכיר כמה מהם: נודע ביהודה קמא ח, וחתם סופר או"ח סב וקיג, ועונג יו"ט כח, ובשדי חמד ח"ח סימן ט', האריך בתשובה על העירעורים כנגד המכירה. עוד עיין בס' המועדים בהלכה לרב זיין בפרק על מכירת חמץ והשתלשלותה. ובאגרות משה או"ח ב, צה, כתב שהמכירה מועילה גם כשהמוכר אינו שומר מצוות. על הצורך למכור לכתחילה את המקום שעליו החמץ, כתב במ"ב תמח, יב. ויש מעדיפים להשכיר, מפני שיש ששוכרים את בתיהם, וממילא אינם יכולים למוכרו. ועוד, כתב באבני"ז שמ"ה, שנוהגים להשכיר, שכך זה נראה פחות הערמה, שהרי ודאי אינו רוצה למכור את ביתו. ועיין בהל' חג בחג יא, י, בהערות.

הפסח, כדי שלא להפסיד את שוויו של המלאי, וכדי שלא להפסיד את השווקים בימים שאחר הפסח, שאם יקפידו לסיים את כל מלאי המזון לפני הפסח, יעברו ימים ושבועות עד שיצרני המזון יוכלו לשווק מחדש את מוצריהם, ובינתיים יפסידו את השוק. וגם אם לא יקום להם שום מתחרה, יגרם צער רב לקונים שלא יוכלו לקנות מוצרי חמץ מוכנים במשך השבועות שאחר הפסח. לכן בעלי המפעלים, רשתות המזון והחנויות, מוכרים לפני הפסח את כל חמצם לנוכרי, ומיד אחר הפסח קונים אותו בחזרה, וחוזרים לשווקו.

מצד הדין יכול כל אדם למכור את חמצו לגוי במכירת החמץ המסודרת על ידי הרבנות, ואף אם רוצה למכור מעט חמץ, כמו למשל, מעט אבקת מרק חמץ, או חבילת איטריות, רשאי, שאין הבדל בין אם מוכר מעט או הרבה חמץ, בכל מקרה, אחר שהחמץ נמכר אין היהודי עובר עליו באיסורי חמץ.

ויש מחמירים שלא לסמוך לכתחילה על מכירת החמץ, מפני שהיא נראית כהערמה, הואיל והחמץ נשאר בביתו של היהודי, וקרוב לודאי שהגוי לא יבוא ליקח ממנו את חמצו, ואחר הפסח מיד חוזר היהודי לאכול מאותו חמץ. לכן לדעתם רק כדי למנוע הפסד מרובה מותר למכור את החמץ, אבל כאשר מדובר בהפסד מועט אין למכור את החמץ כדי שלא להכנס לספק איסור.

למעשה, נוהגים כיום להמליץ לכולם להשתתף במכירת חמץ, מפני שיש מוצרי מזון ותרופות טעימות שיש ספק אם נתערב בהם מעט חמץ, ואין ראוי לאבדם מפני ספק כזה, וכן אין אפשרות

להשאירם בבית שמא יש בהם חמץ, לפיכך הטוב ביותר למוכרם במכירת חמץ ולצאת בזה מהספק.³

אבל לגבי חמץ גמור, נוהגים להמליץ שלא למכור חמץ מועט, כדי שלא להשתמש בהיתר המכירה לצורך קטן, אבל כשמדובר בהפסד גדול, אפשר למכור את החמץ לכתחילה. וכל אדם יקבע לעצמו מה נחשב עבורו הפסד קטן, ומה גדול. ויתר על כן, גם מי שירצה למכור את חמצו כדי למנוע מעצמו הפסד מועט רשאי, שכן העיקר להלכה, שמכירת חמץ כשרה, ואפשר לסמוך על הרבנים השונים המנהלים את המכירה שהם מנהלים אותה כדין בלא חשש ופקפוק.⁴

3. כתב בספ"כ יא, ה, שיש סוברים שאדם שכספו מושקע במישרים או בעקיפין במניות של חברות מוזן חמץ, צריך למכור את המניות הללו לפני הפסח, ובשטר מכירת חמץ כוללים גם את המניות שבמפעלי החמץ. אמנם העיקר הוא שאם אין לאדם יכולת הכרעה בנעשה בחברה שיש לו בה מניות, אין הוא נחשב שותף בה, אלא רק בעל חוב, ולכן אינו צריך למכור את חלקו במניותיה, כמבואר לעיל ג, ג. אלא שהמשתתף במכירת חמץ מוכר גם חלקו במניות אלו כדי לצאת ידי כל השיטות. ועיין לעיל ד, יא, שנחלקו הפוסקים אם אפשר להיפטר לגמרי מבדיקת חמץ על ידי מכירת הבית לנכרי, אבל אם הוא משאיר לעצמו חדר שבו יקיים את מצוות הבדיקה, אפשר לכתחילה להיפטר מהבדיקה בשאר החדרים ע"י מכירה. ובס' בדיקת חמץ וביעורו ח, יז, כתב שבנוסף לביטול, טוב למכור את כל החמץ שברשותו, שאם נעלמה מעיניו איזה חתיכת חמץ ולא ביטל כראוי את החמץ, אזי מכירת חמץ תציל אותו מהאיסור. ואע"פ שמכר את החמץ, אם מצאו בפסח, יכול לשורפו ואין בזה גזל הגוי, מפני שלא יגרם לגוי מזה הפסד. אמנם זו חומרה, ואפשר לכתחילה לסמוך על הביטול. ושם ח, כב, כתב שהביטול והמכירה סותרים, ולכן יסכים בליבו למכור תחילה ומה שאינו במכירה יבטל.

4. בספר הלכות חג בחג פ"י הערה 14, ופ"א א, ט, ובהערות שם כתב שרק לצורך גדול של בעלי עסקים גדולים נכון למכור, ושאר האנשים צריכים להזהר עד כמה שאפשר מלמכור חמץ גמור, ורק ספק חמץ ימכרו. וכ"כ בס' בדיקת חמץ וביעורו ח, ט.

אמנם מדינא כל אחד יכול לסמוך על המכירה, שכן דעת רוב הפוסקים, ואף אם המוכר חושב שזו הערמה, בפועל אם הגוי ירצה יוכל ליטול את חמצו בבית הדין, וממילא מוכח שהחמץ שלו. ועוד, שכל אדם מבטל את חמצו, ואחר הביטול שוב אין איסור חמץ

ואותו חמץ שנמכר, כיוון שהוא נשאר בבית היהודי, יש חשש שמא ישכח ויאכל ממנו בפסח, לפיכך עליו להעמיד מחיצה בגובה של עשרה טפחים (80 ס"מ) לחצוץ בינו לחמץ, או שיניח את החמץ בתוך ארון ויסגרנו במפתח ויצניע את המפתח. וכן יכול להדביק את דלתות הארון בנייר דבק, וטוב שיכתוב עליו "חמץ שנמכר", וכך לא יבוא לפותחו בטעות בימי הפסח (עי' שו"ע תמ, ב).

ד - דיני המכירה

ראוי שכל יהודי שרוצה למכור את חמצו שיקרא את שטר ההרשאה שעליו הוא חותם, כדי שיבין שהוא ממנה את הרבנות למכור את חמצו וידע שהמכירה מוחלטת. ומכל מקום אם לא קרא וסמך על הרב, מכירתו כשרה, שכן אם בפסח יבוא הגוי לקחת את החמץ והרב יאמר לו שאכן החמץ שייך לגוי ועליו לתת לו את חמצו - יתן, נמצא שהמכירה כשרה.

ויש לכתוב בשטר המכירה את שם המוכר ואת כתובתו בכתב קריא, כדי שידע הגוי מי מוכר והיכן הוא גר, וכך יוכל הגוי אם ירצה לבוא לביתו כדי לקחת את חמצו (עי' ספ"כ יא, ז-ח ובהערות).

לכתחילה היה ראוי לתת לגוי את המפתח של המקום שבו מונח החמץ, כדי שבכל שעה יוכל הגוי להכנס לקחת את חמצו. אולם למעשה אין נוהגים כן, אלא משתדלים לציין בשטר המכירה היכן המפתח מונח או היכן אפשר להשיג את בעל הבית

מהתורה, ורק מדברי חכמים בנוסף לביטול צריך לבער או למכור, וא"כ אפשר לסמוך על המקילים בספק דרבנן. ועיין בפס"ת תמח, י.

שיוכל לפתוח לגוי את ביתו או לתת לו את המפתח כדי שיוכל להכנס ולקחת את חמצו שקנה. וזה היסוד החשוב ביותר, שידעו כל המוכרים, שאחר המכירה אכן החמץ שייך לגוי וצריך לאפשר לו להכנס לבית ולקחת את חמצו בכל שעה שירצה (מ"ב תמח, יב).

לכתחילה היה ראוי לציין בשטר ההרשאה שחותמים המוכרים אצל הרב את כל מיני החמץ הנמכרים, ולכתחילה ראוי לציין גם את מחירם. ויש מדקדקים בזה. אולם למעשה הדבר קשה מאוד לביצוע, ולכן המנהג הוא לכתוב שכל החמץ שברשותו כלול במכירה, והמחיר הוא לפי המקובל בשוק וכפי שיקבעו אותו שמאים (עי' באו"ה תמח, ג, ד"ה 'בדבר מועט').

וטוב לכתוב היכן בדיוק יהיה החמץ מונח. כגון: "בארון המטבח העליון משמאל", או "בחדר הימני בארגז שישומן לכך".

נהוג לכתחילה למכור או להשכיר לגוי את המקום שעליו החמץ עומד, כדי שעל ידי כך החמץ יהיה מונח ברשותו של הגוי והמכירה תראה ככל המכירות שבהם הקונה מעביר את קניינו לרשותו.

מי שאינו יכול לבוא לרב כדי לחתום על שטר הרשאת המכירה, יכול למנות שליח שיחתום במקומו, וטוב שיאמר לשליח היכן מתכוון להניח את החמץ והיכן אפשר להשיג את המפתח, כדי שיוכל לציין זאת בשטר.

ניתן גם למכור את החמץ בטלפון או בפקס או באינטרנט. ואף שבדרך כלל המוכר חותם ועושה קניין כדי לחזק את השליחות, מכל מקום אין קניין זה מעכב, שהעיקר הוא הקניין

שנעשה בעת שהרבנות מוכרת את החמץ לגוי, וקניין זה חל עבור כל המבקשים מהרבנות למכור את חמצם (ספ"כ יט, ד, ט-ו).⁵

במטבחים של מוסדות ציבור ימכור המנהל או מישהו מטעמו את החמץ.

אין למכור את החמץ הבלוע בכלים, שכמה וכמה דינים נקבעו בזה כדי להבהיר לכל שמדובר במכירה אמיתית, ואם כותב שמוכר את החמץ הבלוע בכלים נראית המכירה כחוכא ואיטולוא, שאין לחמץ הבלוע בכלים שום שווי, ואין בעולם גוי שמעוניין לקנות את החמץ הבלוע בכלים. וכן הדין לגבי חמץ שדבוק על הכלים, שאין גוי שמעוניין בו. לכן טוב שלא לציין זאת בשטרות המכירה.⁶

---

5. כתב בספ"כ יא, יב. שאפשר לחתום על מכירת חמץ אצל כמה רבנים, אף שכל אחד מהם מוכר לגוי אחר, והראשון שימכור מכירתו חלה. ולכתחילה לא יעשה כן, מפני שעל ידי כך המכירה נראית כהערמה, ורק כשחושש שבמקום אחד אולי לא ימכרו בשמו יבטח את עצמו בעוד מקום. ועיין בפס"ת תמח, ו.

עוד כתב שם יא, כ, שמי שנאנס ולא יכל למכור, יכול חבירו למכור עבורו, שבשעת הדחק מועילה מכירה כזו, מפני שזכין לאדם שלא בפניו. וכן דעת פוסקים רבים כמובא בפס"ת תמח, כא.

6. למכור את הכלים עצמם לגוי לא כדאי, מפני שאחר הפסח יצטרכו לטובלם, כדין כלי מאכל שנקנו מגוי, וכ"כ החת"ס או"ח קט וכן דעת ר"פ. (אמנם בערוה"ש יו"ד קח, נב, כתב להקל בזה). ולכן רצו למכור את החמץ הבלוע והדבוק בכלים, וכ"כ בס' בדיקת חמץ וביעורו ח, יח-כא, אלא שכתב למכור רק את הכלים שיש בהם חריצים שקשה לנקותם משאריות חמץ, והוסיף שיש מחמירים למכור גם את הבלוע בכלים. והאמת שאין בזה צורך, מפני שאחר שמבטלים את החמץ אין בזה שום חשש. ואפילו כשיש ממשות חמץ על הכלים, כל זמן שאין שם חמץ בשיעור כזית לדעת ר"פ אין צריך לבערו, שלדעתם רק על שיעור כזית חלה חובת ביעור, וכפי שבאר שו"ע הגר"ז תמו, קוני"א א'. אלא צריך להניח את הכלים במקום סגור שלא יבואו להשתמש בהם בפסח, ואחר הפסח לפני שישתמשו באותם כלים צריך להסיר מהם ממשות חמץ שעבר עליו הפסח. ולכתחילה כדי לצאת גם ידי הסוברים שצריך לבער פחות מכזית (מ"א תמב, יב), צריך להסיר כל

ה - סוף זמן מכירה ודין בן חו"ל

המכירה חייבת להתבצע קודם סוף זמן איסור הנאה מחמץ, שאם כבר הגיעה השעה השישית של יום י"ד בניסן, נאסר החמץ בהנאה ואסור למכרו אלא צריך לאבדו. וכדי לאפשר את המכירה עד היום האחרון, מכירת החמץ מתבצעת ביום י"ד סמוך לסוף הזמן שמותר להנות מהחמץ.

תושב אמריקה שנמצא בישראל, ימכור את חמצו בארץ ישראל, וזאת משום שאם ימכור את חמצו באמריקה, המכירה תתבצע אחר שכבר חל עליו איסור חמץ. שכן איסור החמץ חל לפי המקום שהאדם נמצא, והשעה השישית של יום י"ד מגיעה בארץ ישראל שבע שעות לפני אמריקה. ולגבי סיום הפסח, לכאורה תתעורר בעיה, שהרי הוא צריך לנהוג יום-טוב-שני של גלויות, ונמצא שאיסור חמץ חל עליו עד סוף היום השמיני, ואילו בארץ ישראל קונים בחזרה את החמץ מהגוי אחר היום השביעי. מכל מקום יכול למכור את חמצו במכירה של ארץ ישראל, כי אף שהגוי מוכר את החמץ בחזרה, כיוון שהוא עדיין בפסח כמנהג בני חוץ לארץ ואין הוא מעוניין לקנות את החמץ, החמץ נשאר הפקר או ברשות בית הדין, ורק לאחר שיסתיים היום-טוב-שני של גלויות החמץ חוזר להיות שלו.

ואם בני משפחתו נשארו באמריקה, והם מתכוונים לאכול מן החמץ אחר שכבר הגיעה שעת איסור החמץ בארץ ישראל,

---

ממשות חמץ שעל הכלים לפני הפסח. וכיום שיש חומרי ניקוי מצויינים, ניתן להסיר כל ממשות חמץ, ואפילו אם לא הצליחו להוריד לכלוך מסוים ודאי פגמוהו עד שאינו ראוי למאכל כלב, ואזי אפילו אם יהיה בו שיעור כזית אין צריך לבערו. לכן אין צורך למכור את החמץ שעל הכלים וק"ו שאין למכור את הבלוע בכלים.

יפקיר את חלקו באותו חמץ, ובני משפחתו ימכרוהו שם (ספ"כ יא, יד).

ותושב ישראל שנסע לאמריקה לפני הפסח, יכול מהדין למכור את חמצו באמריקה, שחיוב חמץ חל לדעת רוב הפוסקים לפי מקומו של האדם, ולא לפי מקום החמץ. אבל לכתחילה ימכור בארץ ישראל, כדי לצאת ידי כל הפוסקים, שמקצתם סוברים שצריך לבער את החמץ לפי המקום שבו החמץ נמצא, ואם כן חייב למכור את החמץ לפני שיגיע זמן איסור חמץ בארץ ישראל.⁷

ו - החמץ שנמכר - דינו אחר הפסח

אחר הפסח יש להמתין מעט עד שניתן לשער שהרבנות קנתה את החמץ עבור כולם בחזרה, ואז אפשר להשתמש במוצרים שנמכרו. ויש מקומות שבית הדין מתנה עם הגוי, שכל חמץ שהיהודי יקח ממה שנמכר יהיה חייב לשלם לו עבורו, ועל ידי כך

7. בשו"ת עונג יו"ט לו, כתב שהולכים אחר מקום החמץ. ורבים חלקו עליו וסוברים שהאיסור חל לפי המקום של בעל החמץ, וכ"כ חסד לאברהם קמא לה, ארץ צבי א, פג, מקראי קודש פסח א, נה, ועוד פוסקים כמובא בפסקי תשובה תמג, א. ולכתחילה חוששים לשתי השיטות והולכים לפי הזמן המוקדם יותר, וכ"כ באג"מ או"ח ד, צד-צה.

בן חו"ל שנמצא בארץ ומכר בארץ, כתבנו שיתכוון שלא לקנות בחזרה את החמץ עד מוצאי יו"ט שני של גלויות. וגם אם לא כוון כתב בספ"כ יא, 35 שמסתמא אינו רוצה לקנותו ולכן אינו קונה. ובמקראי קודש פסח א, עו, כתב, שאף אם זכה בחמץ ביו"ט שני של גלויות, אינו אסור אחר הפסח באכילה, הואיל ויש פוסקים שסוברים שכל בן חו"ל שנמצא בארץ אינו מחויב בשני ימים טובים של גלויות, ובספק בחמץ שעבר עליו הפסח שהוא מדרבנן הולכים אחר המיקל.

כשלוך מן החמץ אינו גונב מהגוי, ומותר מיד בצאת הפסח לקחת מן החמץ (ספ"כ יא, כב).

יש נוהגים להחמיר שלא לאכול מחמץ שנמכר, מפני שלדעת המחמירים המכירה אינה כדין, וממילא דינו כדין חמץ שעבר עליו הפסח שאסור באכילה והנאה.

אבל למעשה אין צריך לחוש לזה, מפני שאיסור חמץ שעבר עליו הפסח מדברי חכמים, ובכל ספק בדברי חכמים הלכה כמיקל. וקל וחומר שכך ההלכה בדין שרק מעט מן הפוסקים מפקפקים בו ואילו דעת הפוסקים, רובם ככולם, להתיר. ויש מהגדולים שהיו מקפידים לאכול אחר הפסח מחמץ שנמכר, כדי להראות בזה שהמכירה נעשתה כדת וכדין.⁸

הקונה בחנות אחר הפסח צריך לבדוק אם יש למוכר תעודה שמכר את חמצו כדין, כדי שלא לקנות חמץ של יהודי שעבר עליו הפסח. ואם המוכר אינו שומר מצוות יש לדקדק בזה יותר, מפני שאם לא הבין את משמעות המכירה והמשיך למכור בחנותו חמץ בפסח, לדעת מקצת הפוסקים (שדי חמד, מהר"ם שיק) המכירה בטלה, וממילא כל החמץ שבחנותו אסור באכילה והנאה. ובמקרה כזה, לכתחילה יש לחוש לדעת המחמירים ולהמתין עד שתגיע לחנות סחורה שיוצרה אחר הפסח. אבל אם נתברר שבעל החנות מכר את חמצו כדין, ונזהר שלא יתקרבו בפסח אל החמץ המכור, מותר מיד לאחר הפסח לקנות אצלו חמץ (ספ"כ יא, יג, כג; ועיין פס"ת תמח, כ).

8. עיין בהערה 1 שם נמנו דעות המחמירים ובראשם הגר"א שנמנע מלאכול חמץ שנמכר. ובהערה 2 דעות המקילים שהם הרוב. ועיין בפס"ת תמח, י, ובהערה 46.